

خدا یا چنان کن سرانجام کار
تو خوشنود باشی و ما رسکار

دروس حیطه عمومی آزمون استخدامی

(تاریخ و فرهنگ تمدن، تعلیم و تربیت اسلامی، معارف و اندیشه‌های اسلامی و انقلابی، دانش سیاسی،
اجتماعی و حقوق اساسی، توانایی‌های عمومی ذهنی)

گردآورنده: گروه مؤلفان مدرسان شریف

چاپ پنجم - پاییز ۱۴۰۳

«تاریخ و فرهنگ تمدن»

خدمات متقابل ایران و اسلام

۱	اسلام از نظر ملیت ایرانی
۸	خدمات اسلام به ایران
۱۴	کتاب‌سوزی ایران و مصر
۱۴	کارنامه اسلام در ایران
۱۵	خدمات ایران به اسلام
۱۹	عرفان و تصوف
۱۹	ذوق و صنعت
۲۰	سؤالات خدمات متقابل ایران و اسلام
۲۰	پاسخنامه سؤالات خدمات متقابل ایران و اسلام

مروری بر دستاوردهای چهل‌ساله انقلاب اسلامی ایران

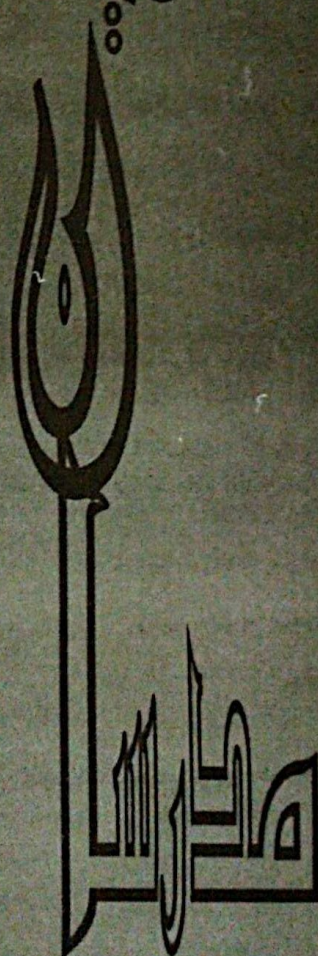
۲۱	استقلال
۲۲	گسترش عدالت اجتماعی
۲۳	گسترش برخورداری‌های عمومی
۲۴	عزت و اقتدار
۲۶	پیشرفت‌های زیرساختی
۲۶	پیشرفت‌های صنعتی
۲۷	پیشرفت در معنویت
۲۹	کرامت زن
۳۰	آزادی و مردم‌سالاری
۳۲	سؤالات مروری بر دستاوردهای چهل‌ساله انقلاب اسلامی ایران
۳۳	پاسخنامه سؤالات مروری بر دستاوردهای چهل‌ساله انقلاب اسلامی ایران

توسعه و مبانی تمدن غرب

۳۴	در معنای توسعه
۳۵	توسعه‌یافتگی، اوتوپای قرن حاضر
۳۶	بهشت زمینی
۳۷	میمون برهنه
۳۸	توسعه برای تمتع
۳۸	تمدن اسراف و تبذیر
۳۹	عمق فاجعه
۴۰	دیکتاتوری اقتصاد
۴۱	نظام سیاره‌ای اقتصاد
۴۲	از دیکتاتوری پول تا اقتصاد صلواتی
۴۲	و ما ادراک ما البانک؟
۴۳	سودپرستی، بنیان اقتصاد آزاد
۴۵	نظام آموزشی و آرمان توسعه‌یافتگی
۴۶	نظام آموزشی غربی، محصول جدایی علم از دین
۴۷	انسان از نسل میمون، خرافه‌ای جاهلانه
۴۹	تأملی بیشتر در خلقت انسان نخستین
۵۰	نوح نبی (ع) و تاریخ تمدن
۵۲	ترقی یا تکامل؟
۵۳	سؤالات توسعه و مبانی تمدن غرب
۵۷	پاسخنامه توسعه و مبانی تمدن غرب

شیراز

«تعلیم و تربیت اسلامی»

مبانی نظری تحول بنیادین در نظام تعلیم و تربیت رسمی - عمومی جمهوری اسلامی ایران

۶۳	تبیین چستی تربیت
۶۹	تبیین چرایی تربیت
۷۲	تبیین چگونگی تربیت
۷۸	تبیین چستی تربیت رسمی و عمومی
۹۰	تبیین چرایی تربیت رسمی و عمومی
۹۳	تبیین چگونگی تربیت رسمی و عمومی
۱۱۰	سؤالات مبانی نظری تحول بنیادین در نظام تعلیم و تربیت رسمی - عمومی جمهوری اسلامی
۱۱۰	پاسخنامه کلیدی

تعلیم و تربیت در اسلام

۱۱۱	پرورش عقل
۱۱۲	تربیت عقلانی انسان
۱۱۴	پرورش استعدادها
۱۱۵	مسئله عادت
۱۱۶	فعل اخلاقی (۱)
۱۱۷	فعل اخلاقی (۲)
۱۱۸	فعل اخلاقی (۳)
۱۲۰	پیوند عبادت با برنامه‌های تربیتی
۱۲۱	کرامت نفس در قرآن و حدیث
۱۲۲	ریشه الهامات اخلاقی
۱۲۳	توسعه «خودی»
۱۲۳	پرورش جسم و پرورش استعداد عقلانی
۱۲۴	تاریخچه تعقل از نظر مسلمین
۱۲۵	عوامل تربیت ۱ (تقویت اراده - عبادت)
۱۲۶	عوامل تربیت ۲ (محبت - تقویت حس حقیقت‌جویی - مراقبه و محاسبه)
۱۲۷	عوامل تربیت ۳ (تفکر - محبت اولیا - ازدواج - جهاد)
۱۲۸	عوامل تربیت ۴ (کار)
۱۲۹	سؤالات تعلیم و تربیت در اسلام
۱۳۶	پاسخنامه سؤالات تعلیم و تربیت در اسلام

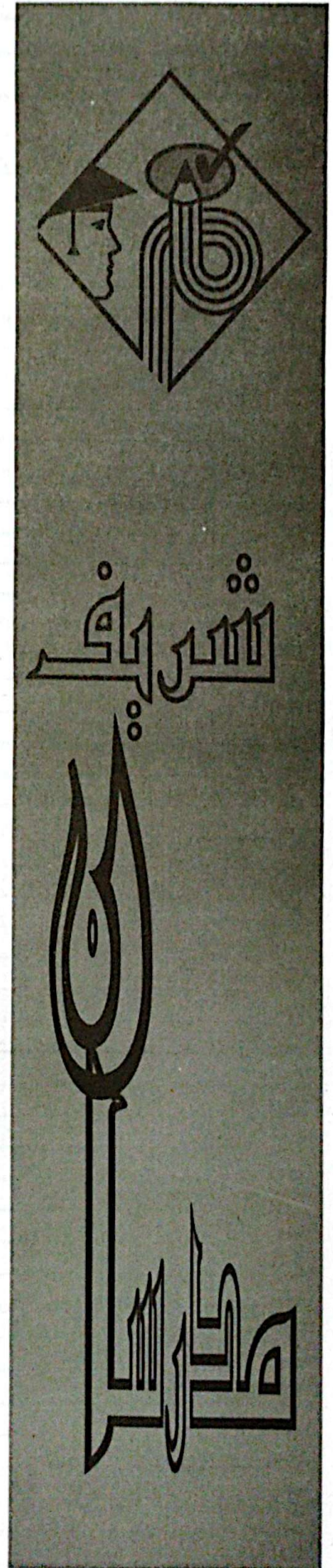
«معارف و اندیشه‌های اسلامی و انقلابی»

طرح کلی اندیشه اسلامی در قرآن (بخش اول: ایمان)

۱۴۷	ایمان
۱۵۴	سؤالات طرح کلی اندیشه اسلامی در قرآن (بخش اول: ایمان)
۱۵۵	پاسخنامه سؤالات طرح کلی اندیشه اسلامی در قرآن (بخش اول: ایمان)

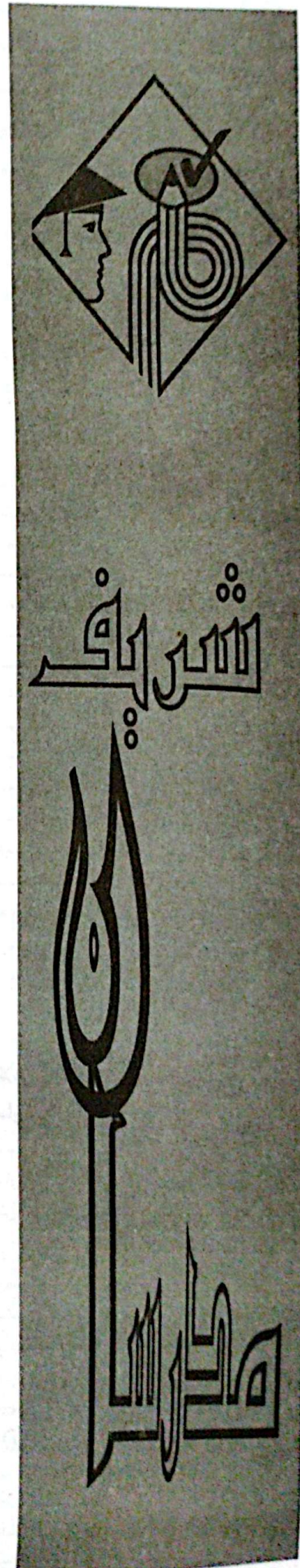
هم‌زمان حسین (ع)

۱۵۷	گفتار اول: گونه‌های مختلف بحث درباره مسئله امامت
۱۵۷	ابعاد مختلف بحث امامت
۱۵۸	فوائد دانستن خط سیر امام و میزان موفقیت او
۱۵۸	رابطه امام و پیرو، رابطه اقتداکننده و مقتدا
۱۵۸	ضرورت شناخت روش ائمه (ع) در برابر شیعیان، خلفا و علمای درباری
۱۵۸	گفتار دوم: اهمیت شناخت چهره و سیره حقیقی ائمه (ع)
۱۵۸	کم‌اطلاعی شیعیان از سیره سیاسی و اجتماعی ائمه (ع)
۱۵۸	دو فایده شناخت امامان (ع)
۱۵۹	دو روش دشمنان یک ملت برای از بین بردن قهرمانان ملت‌ها
۱۵۹	شواهدی به منظور ابطال احتمال سازش کار بودن ائمه (ع)

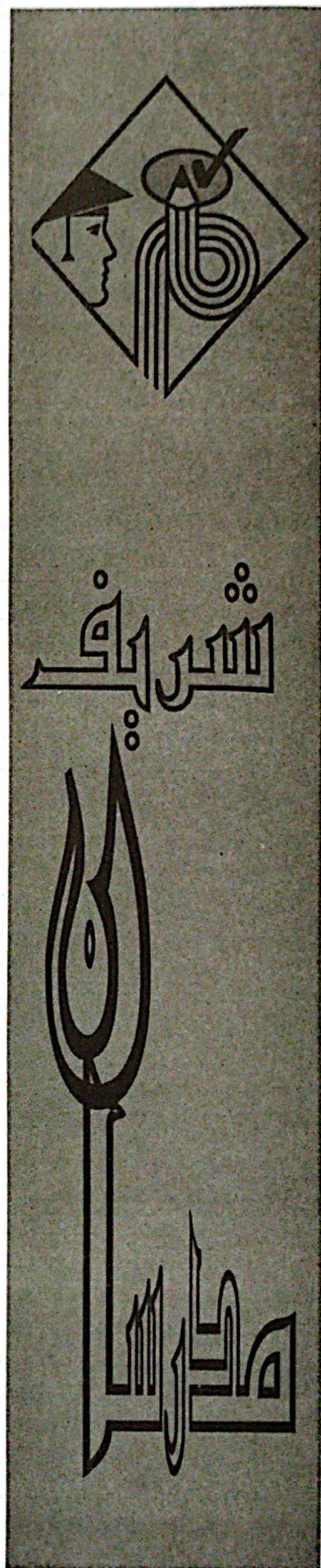

فهرست مطالب

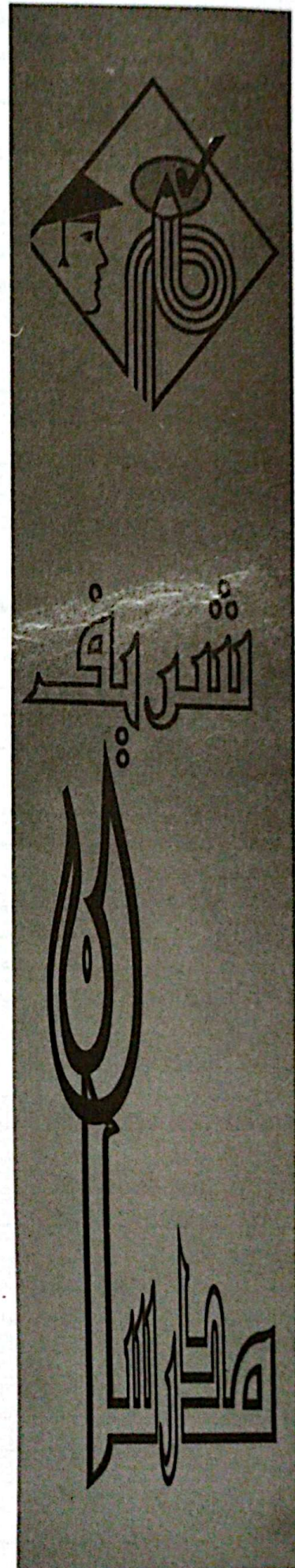
صفحه	عنوان
۱۵۹	گفتار سوم: فلسفه و هدف امامت
۱۵۹	ضرورت شناخت سیما و سیره امامان، نه مشخصات شناسنامه‌های شان
۱۶۰	فلسفه و هدف امامت
۱۶۰	مقررات اسلامی برای ایجاد جامعه‌های اسلامی
۱۶۰	دو وظیفه امام بعد از پیامبر
۱۶۱	ضرورت تلاش امام برای بازپس‌گیری منصب رهبری
۱۶۱	ویژگی شیعه حقیقی، شناخت وظیفه امام و حرکت کردن در پی او
۱۶۱	گفتار چهارم: انسان ۲۵۰ ساله مبارز
۱۶۱	دو منصب امام؛ تبیین دین و رهبری جامعه
۱۶۱	وظیفه امام؛ مبارزه برای به انجام رساندن دو منصب خود
۱۶۲	گفتار پنجم: دوران‌های چهارگانه امامت
۱۶۲	چهار دوره حیات انسان ۲۵۰ ساله
۱۶۴	گفتار ششم: بررسی برهه آغازین دوره چهارم امامت
۱۶۴	تقسیم دوران ۲۵۰ ساله امامت به چهار دوره
۱۶۴	دو اقدام ائمه (ع) در دوره چهارم امامت
۱۶۵	تلاش امام سجاد (ع) برای افزایش جمعیت شیعه
۱۶۵	بهره‌گیری امام باقر (ع) از ضعف امویان و کثرت جمعیت شیعه برای انجام وظایف
۱۶۵	به دنبال تشکیل حکومت بودن امام باقر (ع) علت اصلی احضار ایشان به شام
۱۶۶	مبارزه همه‌جانبه امام سجاد (ع) تا امام عسکری (ع) با دستگاه خلافت
۱۶۶	دو دوره زندگی مبارزاتی امام صادق (ع)
۱۶۷	گفتار هفتم: حیات سیاسی امام صادق (ع)
۱۶۷	ضرورت فعالیت‌های فکری قبل از مبارزات و هنگام آن
۱۶۷	تحلیل قیام امام حسین (ع)
۱۶۷	سخت شدن کار امام صادق (ع) با تحکیم موقعیت بنی‌عباس
۱۶۸	عوام‌فریبی بنی‌عباس با پوشیدن لباس سیاه
۱۶۸	کمبود جمعیت شیعیان واقعی در زمان امام صادق (ع)
۱۶۹	مواضع امام صادق (ع) در برابر خلفای زمان
۱۷۰	سیره امام کاظم (ع)
۱۷۰	وضعیت شیعیان در زمان موسی بن جعفر (ع)
۱۷۰	همه امامان (ع)! هم‌رمز امام حسین (ع)
۱۷۱	گفتار هشتم: اقدامات حاد ائمه (ع) و برخورد با علما و شعرای درباری
۱۷۱	وجود رگه‌های فعالیت‌های مبارزاتی در زندگی ائمه (ع)
۱۷۱	به‌کارگیری محدثان درباری توسط معاویه
۱۷۲	عبدالله عمر، در خدمت اهداف معاویه
۱۷۴	بهره‌گیری ائمه (ع) از شعرای مجاهد شیعه
۱۷۴	نقش‌گریه در پیشرفت اسلام
۱۷۴	گفتار نهم: امامزادگان انقلابی
۱۷۴	دو قضاوت در مورد امامزادگان انقلابی
۱۷۴	تهمت‌های حکومت‌های ظالم؛ دلیل اصلی بدنام شدن امامزادگان انقلابی
۱۷۶	حمایت امام صادق (ع) از قیام زید (ع)
۱۷۶	گفتار دهم: تقیه
۱۷۶	دلیل اهمیت بحث از تقیه
۱۷۷	شرایط تحقق صحیح تقیه
۱۷۷	نمونه‌هایی از رفتارهای سری و از روی تقیه در روایات
۱۷۹	نادرست بودن توصیف تقیه به کار نکردن
۱۷۹	سوالات هم‌زمان حسین (ع)
۱۸۰	پاسخنامه سوالات هم‌زمان حسین (ع)

صفحه	عنوان
	«دانش سیاسی، اجتماعی و حقوق اساسی»
	قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران
۱۸۹	حقوق زنان.....
۲۰۵	سند چشم‌انداز جمهوری اسلامی ایران در افق ۱۴۰۴.....
۲۰۶	قانون برنامه پنج ساله ششم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران.....
۲۱۰	قانون کار مصوب ۲۹ آبان ۱۳۶۹ فصل چهارم حفاظت فنی و بهداشت کار.....
	وصیت‌نامه الهی سیاسی حضرت امام خمینی (ره)
۲۱۳	متن وصیت‌نامه الهی سیاسی حضرت امام خمینی (ره).....
	بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی
۲۲۸	برکات بزرگ انقلاب اسلامی.....
۲۳۰	انقلاب چهل‌ساله و گام بزرگ دوم.....
۲۳۳	سؤالات دانش سیاسی، اجتماعی و حقوق اساسی.....
۲۳۴	پاسخنامه کلیدی.....
	«توانایی‌های عمومی ذهنی»
	بخش اول: هوش و توانمندی‌های عمومی
	فصل اول: حل مسئله
۲۳۵	درصد.....
۲۳۹	نسبت و تناسب.....
۲۴۰	تقسیم به نسبت.....
۲۴۱	خواص تناسب.....
۲۴۱	مسائل مربوط به کار.....
۲۴۱	تناسب مستقیم.....
۲۴۲	تناسب معکوس.....
۲۴۲	تناسب مرکب.....
۲۴۳	معادله «زمان کار» برای چند شخص (و یا چند ماشین) با هم.....
۲۴۶	معادلات و دستگاه معادلات.....
۲۴۶	تشکیل معادله.....
۲۴۸	دستگاه معادلات.....
۲۴۹	معادلات سیال (سیاله).....
۲۵۰	روش‌های حل معادلات سیاله دو مجهولی درجه اول.....
۲۵۱	میانگین.....
۲۵۲	میانگین وزنی.....
۲۵۳	نظریه اعداد.....
۲۵۳	معرفی اعداد.....
۲۵۴	بخش‌پذیری.....
۲۵۵	قضیه تقسیم.....
۲۵۷	همنهشتی.....
۲۵۸	مسافت و سرعت.....
۲۶۰	سرعت روی سرعت!.....
۲۶۱	زاویه و هندسه اشکال.....
۲۶۱	مثلث.....
۲۶۱	همنهشتی مثلث‌ها.....
۲۶۱	مثلث متساوی‌الساقین.....
۲۶۲	مثلث متساوی‌الاضلاع.....

صفحه	عنوان
۲۶۲	مثلث قائم الزاویه
۲۶۲	متوازی الاضلاع
۲۶۲	مستطیل
۲۶۲	لوزی
۲۶۲	مربع
۲۶۲	ذوزنقه
۲۶۲	دایره
۲۶۲	چندضلعی محیطی و محاطی
۲۶۲	زاویه مرکزی
۲۶۲	زاویه محاطی
۲۶۴	فرمول های محیط و مساحت اشکال هندسی
۲۶۵	هندسه اشکال فضایی
۲۶۵	مکعب مستطیل
۲۶۵	روابط حجم و سطح در مکعب مستطیل
۲۶۵	مکعب
۲۶۵	روابط حجم و سطح در مکعب
۲۶۶	استوانه، روابط حجم و سطح در استوانه
۲۶۶	مخروط، روابط حجم و سطح در مخروط
۲۶۶	هرم، روابط حجم و سطح در هرم
۲۶۶	کره، روابط سطح و حجم در کره
۲۶۷	ساعت
۲۶۹	سوالات هوش و تجسمی
۲۶۹	ارتباط بین اعداد (دنباله اعداد)
۲۷۱	ترکیب و ارتباط بین اعداد در اشکال مختلف
۲۷۵	عملگرها در تست های هوش
۲۷۶	حروف و اشکال به جای اعداد
۲۷۷	ارتباط بین اشکال هندسی با اعداد، تعداد حروف و تعداد نقطه ها
۲۷۸	دوران و چرخش در اشکال و حدس تصویر نهایی
۲۷۹	ترکیب اشکال و پیدا کردن تصویر نهایی
۲۸۰	تست های مربوط به مکعب
۲۸۲	پیدا کردن علت تشابه و یا علت اختلاف
۲۸۲	تست های متفرقه
فصل دوم: استدلال منطقی	
۲۸۵	الف- استدلال منطقی و تحلیلی
۲۸۶	انواع استدلال
۲۸۶	۱- استدلال استنتاجی (قیاسی)
۲۸۶	۲- استدلال استقرایی
۲۸۷	روش های نقد استدلال استقرایی
۲۸۹	چه وقت استدلال های استقرایی ناقص می توانند درست به نظر برسند؟
۲۸۹	۳- استدلال تمثیلی
۲۹۰	چه وقت استدلال تمثیلی صحیح به نظر می رسد؟
۲۹۰	روش های نقد استدلال تمثیلی
۲۹۲	رابطه ی علت و معلولی (حالت خاصی از استقرا)
۲۹۲	روش های نقد ارتباط علی
۲۹۴	توصیه های مهم در پاسخگویی به سوالات تحلیل متون در استدلال منطقی

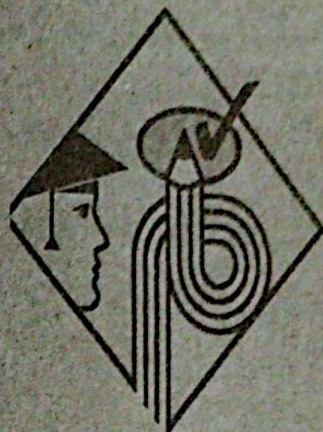

صفحه	عنوان
۲۹۵	تضعیف استدلال
۲۹۶	تقویت استدلال
۲۹۸	مفروض پنهان
۲۹۸	سؤالات مفروض پنهان
۲۹۸	مفروض پنهان پشتیبان و مدافع
۳۰۰	نتیجه‌گیری از متن
۳۰۱	تناقض در متن
۳۰۴	استدلال‌های مشابه هم (قالب منطقی یکسان)
۳۰۴	روش پاسخ‌دهی به سؤالات استدلال‌های مشابه
۳۰۵	سؤالات تحلیلی
۳۰۶	چند قانونی‌ها
۳۰۸	ب - مباحث کلامی و روابط بین کلمات
۳۰۸	شبهات و تفاوت کلمات
۳۱۰	روابط بین کلمات
۳۱۴	دسته‌بندی کلمات
۳۱۵	معانی کلمات، مترادف و متضاد بودن
	فصل سوم: درک مطلب
۳۱۸	مقدمه
۳۱۸	روبه‌رو شدن با سؤالات درک مطلب
۳۱۹	انواع خواندن
۳۱۹	استراتژی کلی برای پاسخ به سؤالات درک مطلب
۳۲۱	انواع سؤالات درک مطلب
۳۲۴	پیوست
	بخش دوم: ریاضیات
	فصل اول: یادآوری مفاهیم پایه
۳۳۷	توان
۳۳۸	اتحادهای جبری
۳۳۹	تجزیه عبارات‌های جبری
۳۳۹	رادیکال‌ها
	فصل دوم: مجموعه‌ها
۳۴۷	مجموعه‌های عددی
۳۴۷	حاصل ضرب دکارتی دو مجموعه
	فصل سوم: معادلات و نامعادلات
۳۵۲	معادلات درجه دوم
۳۵۵	محاسبه باقیمانده چند جمله‌ای $P(x)$ بر $mx + n$ و $ax^2 \pm b$
	فصل چهارم: مثلثات
۳۵۶	دایره و نسبت‌های مثلثاتی
۳۵۶	نسبت‌های $\pi \pm \alpha$ ، $2n\pi \pm \alpha$ ، $(\frac{2n+1}{2})\pi \pm \alpha$
۳۵۷	اتحادهای مهم مثلثاتی
	فصل پنجم: تصاعد‌های حسابی و هندسی
۳۵۹	تصاعد عددی
۳۶۱	تصاعد هندسی

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
	فصل ششم: معادله خط
۳۶۷	فاصله نقطه از خط
	فصل هفتم: تابع
۳۶۸	محاسبه مقدار تابع
۳۶۹	محاسبه دامنه توابع
۳۷۰	انواع تابع
	فصل هشتم: تابع قدرمطلق
۳۷۲	خواص قدرمطلق
۳۷۳	دامنه توابع قدرمطلق
	فصل نهم: تابع جزء صحیح
۳۷۴	خواص تابع جزء صحیح
۳۷۵	دامنه توابع جزء صحیح
	فصل دهم: تابع معکوس (وارون)
۳۷۶	نحوه به دست آوردن تابع معکوس
	فصل یازدهم: ترکیب دو تابع
۳۷۹	به دست آوردن ضابطه $g(x)$
۳۸۰	به دست آوردن ضابطه $f(x)$
۳۸۱	وارون تابع مرکب
	فصل دوازدهم: لگاریتم
۳۸۲	ویژگی‌های لگاریتم
۳۸۲	قضایای لگاریتم
۳۸۵	معادلات لگاریتمی
۳۸۶	دو مرحله آزمون شبیه‌سازی شده منطبق بر آزمون استخدامی
۳۸۶	آزمون (۱)
۳۹۴	آزمون (۲)
۴۰۲	پاسخنامه کلیدی دو مرحله آزمون شبیه‌سازی شده منطبق بر آزمون استخدامی
۴۰۳	سؤالات آزمون استخدامی آموزگار ابتدایی آموزش و پرورش - اردیبهشت ۱۴۰۲
۴۱۱	پاسخنامه آزمون استخدامی آموزگار ابتدایی آموزش و پرورش - اردیبهشت ۱۴۰۲
۴۲۱	سؤالات آزمون استخدامی آموزگار ابتدایی آموزش و پرورش - اسفند ۱۴۰۲
۴۲۹	پاسخنامه آزمون استخدامی آموزگار ابتدایی آموزش و پرورش - اسفند ۱۴۰۲
۴۳۹	سؤالات آزمون حیطه عمومی عنوان شغلی دبیری و هنرآموز ۱۴۰۲
۴۴۹	پاسخنامه آزمون حیطه عمومی عنوان شغلی دبیری و هنرآموز ۱۴۰۲
۴۵۸	سؤالات آزمون حیطه عمومی عنوان شغلی دبیری و هنرآموز - اردیبهشت ۱۴۰۳
۴۶۷	پاسخنامه آزمون حیطه عمومی عنوان شغلی دبیری و هنرآموز - اردیبهشت ۱۴۰۳
۴۷۶	منابع و مراجع

اشاره‌ای

مفاهیم

تاریخ و فرهنگ تمدن

مدرسان شریف

«خدمات متقابل ایران و اسلام»

اسلام از نظر ملیت ایرانی

ما و اسلام

به طوری که تاریخ شهادت می‌دهد، ما ایرانیان در طول زندگانی چندین هزارساله خود با اقوام و ملل گوناگون عالم، به اقتضای عوامل تاریخی گاهی روابط دوستانه و گاهی روابط خصمانه داشته‌ایم. یک سلسله افکار و عقاید در اثر این روابط از دیگران به ما رسیده است، همچنان‌که ما نیز به نوبه خود در افکار و عقاید دیگران تأثیر کرده‌ایم. از ابتدای دوره هخامنشی که تمام ایران کنونی به اضافه قسمت‌هایی از کشورهای همسایه تحت یک فرمان درآمد، تقریباً دو هزار و پانصد سال می‌گذرد. از این بیست و پنج قرن، نزدیک چهارده قرن آن را ما با اسلام به سر برده‌ایم و این دین در متن زندگی ما وارد و جزء زندگی ما بوده است.

ملت‌پرستی در عصر حاضر

یکی از مسائلی که در قرن حاضر مورد بحث و گفتگو قرار گرفته است مسئله «ملیت» است. در این روزها بسیاری از ملل عالم از جمله مسلمانان ایرانی و غیرایرانی به این مسئله توجه خاصی پیدا کرده‌اند. حقیقت این است که مسئله ملیت‌پرستی در عصر حاضر برای جهان اسلام مشکل بزرگی به وجود آورده است. چنان‌که می‌دانیم جامعه اسلامی از ملل مختلفی تشکیل شده است و در گذشته، اسلام از ملل مختلف و گوناگون یک واحد به وجود آورد به نام جامعه اسلامی. این واحد اکنون نیز واقعاً وجود دارد؛ یعنی واقعاً در حال حاضر یک واحد بزرگ هفتصد میلیونی (این رقم مربوط به زمان نگارش کتاب است) وجود دارد که فکر واحد و آرمان واحد و احساسات واحد دارد و همبستگی نیرومندی میان آنان حکمفرماست. فکر ملیت و تهییج احساسات ملی احياناً ممکن است آثار مثبت و مفیدی از لحاظ استقلال پاره‌ای از ملت‌ها به وجود آورد، ولی در کشورهای اسلامی بیش از آنکه آثار خوبی به بار آورد، سبب تفرقه و جدایی شده است.

به هر حال موج عنصرپرستی و نژادپرستی که سلسله‌جنبان آن اروپاییانند، مشکل بزرگی برای جهان اسلام به وجود آورده است. می‌گویند علت این‌که مرحوم سیدجمال‌الدین اسدآبادی ملیت خود را مخفی می‌کرد این بود که نمی‌خواست خود را به یک ملت معین وابسته معرفی کند و احياناً بهانه‌ای به دست استعمارچیان بدهد و احساسات دیگران را علیه خود برانگیزد.

ما می‌خواهیم در این بحث خود با همان منطقی که این افراد به کار می‌بندند وارد بحث شویم؛ یعنی منطق ملیت و احساسات ملی و ناسیونالیستی. آری با همین منطق، هر چند توجه داریم که به قول اقبال پاکستانی «ملت‌پرستی، خود نوعی توحش است»، توجه داریم که احساسات ملی تا آنجا که جنبه مثبت داشته باشد و نتیجه‌اش خدمت به هموطنان باشد قابل توجه است، ولی آنجا که جنبه منفی به خود می‌گیرد و موجب تبعیض در قضاوت، در دیدن و ندیدن خوبی‌ها و بدی‌ها، و در جانبداری‌ها می‌شود ضد اخلاق و ضد انسانیت است. توجه داریم که منطق عالی‌تری از منطق احساسات ملی و ناسیونالیستی وجود دارد که طبق آن منطق، علم و فلسفه و دین فوق مرحله احساسات است. احساسات قومی و غرورهای ملی در هر کجا مطلوب باشد، در جستجوهای علمی و فلسفی و دینی مطلوب نیست. یک مسئله علمی یا یک نظریه فلسفی یا یک حقیقت دینی را هرگز به دلیل این‌که ملی و وطنی است نمی‌توان پذیرفت، همچنان‌که به بهانه این‌که بیگانه و اجنبی است نمی‌توان نادیده گرفت و رد کرد. راست گفته آن‌که گفته است: «علم و دین و فلسفه وطن ندارد، همه جایی و همگانی است»، همچنان‌که رجال علم و رجال دین و رجال فلسفه نیز وطن ندارند، جهانی می‌باشند، به همه جهان تعلق دارند. همه‌جا وطن آن‌هاست و همه جهانیان هموطن آن‌ها هستند. آری همه این‌ها را می‌دانیم.

واژه «ملت»

کلمه «ملت» کلمه‌ای عربی است و به معنی راه و روش است. در قرآن کریم نیز این کلمه به همین معنی آمده است. این کلمه (پانزده) بار (در ۱۵ آیه) در قرآن کریم آمده است، ولی مفهومی که این کلمه در قرآن کریم دارد با مفهومی که امروز مصطلح فارسی‌زبانان است و از آن کلمه «ملیت» را مشتق کرده‌اند متفاوت است. «ملت» در اصطلاح قرآن به معنی راه و روش و طریقه‌ای است که از طرف یک رهبر الهی بر مردم عرضه شده است؛ مثلاً می‌فرماید: «مِلَّةَ أَبِيكُمْ إِبْرَاهِيمَ»، یعنی راه و روش پدر شما ابراهیم، یا می‌فرماید: «مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا».

راغب اصفهانی در کتاب مفردات القرآن می‌گوید: «ملت و اِمْلال که همان املاء است از یک ریشه است». «فَلْيَتَلَطَّفْ وَكَيْفَ بِالْعَدْلِ»، یعنی ولی او از روی عدالت املا کند. راغب می‌گوید: «علت این‌که یک طریقه الهی «ملت» نامیده شده است این است که از طرف خداوند املا و دیکته شده است».

پس، از نظر قرآن یک مجموعه فکری و علمی و یک روشی که مردم باید طبق آن عمل کنند، ملت نامیده می‌شود، بنابراین ملت با دین یک معنی دارد، با این تفاوت که یک چیز به اعتباری دین، و به اعتبار دیگری ملت نامیده می‌شود، به آن اعتبار ملت نامیده می‌شود که آن چیز از طرف خدا به پیغامبری اصلاً می‌شود که به مردم ابلاغ نماید و مردم را براساس آن رهبری نماید.

کلمه ملت در اصطلاح امروز فارسی

در اصطلاح امروز فارسی این کلمه به کلی مفهوم مغایری با مفهوم اصلی خود پیدا کرده است. امروز کلمه ملت به یک واحد اجتماعی گفته می‌شود که دارای سابقه تاریخی واحد و قانون و حکومت واحد و احیاناً آمال و آرمان‌های مشترک و واحد می‌باشد.

ملیت از نظر اجتماعی

از بحث لغوی می‌گذریم و وارد بحث اجتماعی می‌شویم: کوچک‌ترین واحد اجتماعی «خانواده» است. زندگی مشترک انسان‌ها تا وقتی که به زن و شوهر و فرزندان و فرزندزادگان و احیاناً همسران فرزندان آن‌ها محدود است زندگی خانوادگی نامیده می‌شود.

زندگی خانوادگی فوق‌العاده قدیم است. از وقتی که انسان پیدا شده زندگی خانوادگی داشته است. به عقیده بعضی اجداد حیوانی انسان هم کم‌وبیش زندگی خانوادگی داشته‌اند. واحد بزرگ‌تر از خانواده «قبیله» است. زندگی قبیله‌ای مجموعه خانواده‌هایی را که در جد اعلی با هم مشترکند در برمی‌گیرد. زندگی قبیله‌ای مرحله تکامل یافته زندگی خانوادگی است.

واحد اجتماعی دیگری که از این واحد بزرگ‌تر و تکامل یافته‌تر است و شامل مجموع مردمی می‌شود که حکومت واحد و قانون واحدی بر آن‌ها حکومت می‌کند در اصطلاح امروز فارسی: «ملت» نامیده می‌شود. واحد «ملی» ممکن است از مجموع قبایلی فراهم شده باشد که در اصل و ریشه و خون با هم شریکند و ممکن است قبایلی که ایجادکننده یک ملت هستند در خون و ریشه اصلی هیچ‌گونه یا هم اشتراک نداشته باشند.

در کتاب اصول علوم سیاسی، جلد اول، صفحه ۳۲۷، چنین آمده است: «با تفکیکی که در قرن بیستم از «ملت» و «مردم» می‌شود، لغت «مردم» بیشتر برای تعیین گروه اجتماعی به کار می‌رود، ولیکن «ملت» از نظر حقوقی و سیاسی، واحد جمعیت است که بر قلمرو ارضی کشوری مستقر می‌شود و این استقرار نتیجه وحدت تاریخی، زبانی، مذهبی، یا اقتصادی یا آرمان‌های مشترک و خواستن ادامه زندگی مشترک است، کلمه مردم جنبه جامعه‌شناسی بیشتری دارد، در حالی که «ملت» بیشتر از نظر حقوق و سیاست داخلی یا بین‌المللی مورد نظر قرار می‌گیرد، به‌علاوه استعمال این کلمه در عرف مارکسیست‌ها و لیبرال‌ها فرق می‌کند و باید توجه داشت که در به‌کاربردن، گوینده یا نویسنده پیرو چه ایدئولوژی و اندیشه است.»

پس آنچه به نام ملت فعلاً وجود دارد این است که ما فعلاً مردمی هستیم که در یک سرزمین و در زیر یک پرچم و با یک رژیم حکومتی و با قوانین خاصی زندگی می‌کنیم، اما این که نیاکان و اجداد ما هم حتماً ایرانی بوده‌اند یا یونانی یا عرب یا مغول یا چیز دیگر، نمی‌دانیم.

تعصبات ملی

واحد اجتماعی، خواه خانواده، خواه قبیله و خواه ملت (به اصطلاح امروز فارسی) با نوعی احساسات و تعصبات همراه است، یعنی در انسان یک نوع حس جانبداری نسبت به خانواده و قوم و ملت خود پیدا می‌شود. این حس جانبداری ممکن است در واحد خیلی بزرگ‌تر، یعنی واحد «قاره‌ای و منطقه‌ای»، نیز به‌وجود آید.

ناسیونالیسم

گرایش به جنبه‌های قومی و ملی در زبان‌های اروپایی «ناسیونالیسم» خوانده می‌شود که برخی از دانشمندان فارسی‌زبانان آن را «ملت‌پرستی» ترجمه کرده‌اند. ناسیونالیسم مطابق بیان گذشته بر عواطف و احساسات قومی و ملی متکی است نه بر عقل و منطق. ناسیونالیسم را نباید به‌طور کلی محکوم کرد. ناسیونالیسم اگر تنها جنبه مثبت داشته باشد، یعنی موجب همبستگی بیشتر و روابط حسنه بیشتر و احسان و خدمت بیشتر به کسانی که با آن‌ها زندگی مشترک داریم بشود ضدهقل و منطق نیست و از نظر اسلام مذموم نمی‌باشد، بلکه اسلام برای کسانی که طبعاً حقوق بیشتری دارند، از قبیل همسایگان و خویشاوندان، حقوق قانونی زیادتری قائل است. ناسیونالیسم آنگاه عقلاً محکوم است که جنبه منفی به‌خود می‌گیرد، یعنی افراد را تحت عنوان ملیت‌های مختلف از یکدیگر جدا می‌کند و روابط خصمانه‌ای میان آن‌ها به‌وجود می‌آورد و حقوق واقعی دیگران را نادیده می‌گیرد.

نقطه مقابل ناسیونالیسم، «انترناسیونالیسم» است که قضا را با مقیاس جهانی می‌نگرد و احساسات ناسیونالیستی را محکوم می‌کند. ولی همچنان که گفتیم اسلام همه احساسات ناسیونالیستی را محکوم نمی‌کند، احساسات منفی ناسیونالیستی را محکوم می‌کند، نه احساسات مثبت را.

مقیاس ملت

در ابتدا چنین به‌نظر می‌رسد که لازمه ناسیونالیسم و احساسات ملی این است که هر چیزی که محصول یک سرزمین معین یا نتیجه ابداع فکر مردم آن سرزمین است، آن چیز از نظر آن مردم باید ملی به‌حساب آید و احساسات ملی و ناسیونالیستی، آن‌را دربرگیرد و هر چیزی که از مرز و بوم دیگر آمده است، باید برای مردم این سرزمین بیگانه و اجنبی به‌شمار آید.

ولی این مقیاس، مقیاس درستی نیست، زیرا ملت از افراد زیادی تشکیل می‌شود و ممکن است فردی از افراد ملت چیزی را ابداع کند و مورد قبول سایر افراد واقع نشود و ذوق عمومی آن‌را طرد کند، بدون شک چنین چیزی نمی‌تواند جنبه ملی به‌خود بگیرد. مثلاً ممکن است ملتی یک سیستم اجتماعی مخصوصی را در زندگی خود انتخاب کند و فردی یا افرادی از همان ملت یک سیستم مغایر با سیستم عمومی ابداع و پیشنهاد کنند و مورد قبول عموم واقع نشود، در این صورت آن سیستم مردود و مطرود را صرفاً به‌خاطر این که از میان مردم برخاسته و مدع و مبتکر آن یکی از افراد همان ملت بوده نمی‌توان برای آن ملت، یک پدیده ملی دانست و برعکس ممکن است یک سیستم اجتماعی در خارج از مرزهای یک کشور به‌وسیله افرادی از غیر آن ملت طرح شود،

ولی افراد آن کشور با اغوش باز آن را بپذیرند. بدیهی است در اینجا نمی‌توانیم آن سیستم پذیرفته شده را به‌خاطر آن که از جای دیگر آمده است بیگانه و اجنبی بخوانیم و یا مدعی شویم که مردمی که چنین کاری کرده‌اند برخلاف اصول ملیت خود عمل کرده و در ملت دیگر خود را هضم کرده‌اند و با سالترا، مدعی شویم که چنین مردمی خود را تغییر داده‌اند. اعلامیه حقوق بشر را ما تنظیم نکرده‌ایم و در تنظیم آن شرکت نداشته‌ایم و در طول تاریخ ملی ما مسائلی که در آن اعلامیه مطرح است کمتر مطرح شده است، ولی ملت ما مانند ملت‌های دیگر جهان کم‌وبیش مواد آن را پذیرفته است.

از مجموع مطالبی که گفته شد دانسته می‌شود که از نظر احساسات ملی و عواطف قومی و نه هر چیزی که از وطن برخاسته جنبه ملی پیدا می‌کند و نه هر چیزی که از مرز و بوم دیگر آمده باشد بیگانه به‌شمار می‌رود، بلکه عمده آن است که، اولاً بدانیم آن چیز رنگ ملت بالخصوصی دارد، یا بی‌رنگ است و عمومی و جهانی است، ثالماً آیا ملت موردنظر، آن چیز را به طوع و رغبت پذیرفته است یا به زور و اکراه؟

اگر هر دو شرط جمع شد آن چیز خودی و غیر اجنبی به‌شمار می‌رود و اگر این دو شرط جمع نشد، خواه فقط یکی از این دو موجود باشد و خواه هیچ‌کدام موجود نباشد، آن چیز بیگانه شمرده می‌شود. به هر حال عامل «این‌که این چیز از میان چه ملتی برخاسته است» نه سبب می‌شود که الزاماً آن چیز خودی و ملی محسوب شود و نه سبب می‌شود که اجنبی و بیگانه شمرده شود.

اکنون، باید وارد این مبحث بشویم که آیا اسلام در ایران واجد دو شرط هست یا نه؟

انترناسیونالیسم اسلامی

این مسئله مسلم است که در دین اسلام، ملیت و قومیت به معنایی که امروز میان مردم مصطلح است هیچ اعتباری ندارد، بلکه این دین به همه ملت‌ها و اقوام مختلف جهان با یک چشم نگاه می‌کند و از آغاز نیز دعوت اسلامی به ملت و قوم مخصوصی اختصاص نداشته است، بلکه این دین همیشه می‌کوشیده است که به وسایل مختلف ریشه ملت‌پرستی و تفاخرات قومی را از بیخ و بن برکند. در اینجا لازم است در دو قسمت بحث کنیم: اول این که اسلام از آغاز ظهور خویش «داعیه‌هایی» داشته است، دوم این که مقیاس‌های اسلامی مقیاس‌های جهانی است نه ملی و قومی و نژادی.

داعیه جهانی اسلام

برخی از اروپاییان ادعا می‌کنند که پیغمبر اسلام در ابتدا که ظهور کرد فقط می‌خواست مردم قریش را هدایت کند، ولی پس از آن که پیشرفتی در کار خود احساس کرد تصمیم گرفت که دعوت خویش را به همه ملل عرب و غیرعرب تممیم دهد. این سخن یک تهمت ناجوانمردانه بیش نیست و علاوه‌بر این که هیچ دلیل تاریخی ندارد با اصول و قرائتی که از آیات اولیه قرآن که بر پیغمبر اکرم نازل شد استفاده می‌شود مبیانت دارد.

در قرآن مجید، آیاتی هست که نزول آن‌ها در مکه و در همان اوایل کار بعثت پیغمبر اسلام بوده و در عین حال جنبه جهانی دارد. یکی از این آیات آیه‌ای است در سوره «تکویر» که از سوره‌های کوچک قرآن است. این سوره از سوره‌های مکیه است که در اوایل بعثت نازل شده است و این آیه چنین است: «إِنَّ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِلْعَالَمِينَ» (سوره تکویر، آیه ۲۷) «نیست این، مگر یک تذکر و بیدارباش برای تمام جهانیان.»

در آیه دیگر که در سوره سبا است می‌فرماید: «وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا كَافَّةً لِّلنَّاسِ بَشِيرًا وَ نَذِيرًا وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ» (سوره سبا، آیه ۲۸)، «تو را نفرستادیم مگر آنکه برای همه مردم بشارت دهنده و بازدارنده باشی ولی بیشتر مردم نادانند.»

نیز در سوره انبیاء می‌فرماید: «وَلَقَدْ كَتَبْنَا فِي الزَّبُورِ مِن بَعْدِ الذِّكْرِ أَنَّ الْأَرْضَ يَرْثُهَا عِبَادِيَ الصَّالِحُونَ» (سوره انبیاء، آیه ۱۰۵) «و هر آینه نوشتیم در زبور پس از ذکر که «زمین» به بندگان صالح من خواهد رسید.»

نیز در سوره اعراف می‌فرماید: «يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ جَمِيعًا» (سوره اعراف، آیه ۱۵۸) «ای مردم من فرستاده خدایم بر همه شما.» در قرآن هیچ‌جا، خطایی به صورت «یا ایها العرب» یا «یا ایها القرشیین» پیدا نمی‌کنید. آری گاهی در برخی از جاها خطاب «یا ایها الذین آمنوا» هست که مطلب مربوط به خصوص مؤمنین است که به پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم گرویده‌اند و در این جهت هم فرق نمی‌کند، مؤمن از هر قوم و ملتی باشد داخل خطاب هست و گرنه در موارد دیگر که پای عموم در میان بوده عنوان «یا ایها الناس» آمده است.

یک مطلب دیگر در اینجا هست که مؤید جهانی‌بودن تعلیمات اسلامی و وسعت نظر این دین است و آن این‌که، آیات دیگری در قرآن هست که از مفاد آن‌ها یک نوع «تعزز» و اظهار بی‌اعتنایی به مردم عرب از نظر قبول دین اسلام استنباط می‌شود. مفاد آن آیات این است که اسلام نیازی به شما ندارد، فرضاً شما اسلام را نپذیرید اقوام دیگری در جهان هستند که آن‌ها از دل و جان اسلام را خواهند پذیرفت، بلکه از مجموع این آیات استنباط می‌شود که قرآن کریم روحیه آن اقوام دیگر را از قوم عرب برای اسلام مناسب‌تر و آماده‌تر می‌داند. این آیات به‌خوبی جهانی بودن اسلام را می‌رساند، چنان‌که در سوره انعام می‌فرماید: «فَإِنْ يَكْفُرْ بِهَا هَؤُلَاءِ فَقَدْ وَكَلْنَا بِهَا قَوْمًا لَّيْسُوا بِهَا بِكَافِرِينَ» (سوره انعام، آیه ۸۹) «اگر اینان (اعراب) به قرآن کافر شوند، همانا ما کسانی را خواهیم گمارد که قدر آن را بدانند و به آن مؤمن باشند.»

نیز در سوره نساء می‌فرماید: «إِنْ يَشَأْ يُذْهِبْكُمْ أَيُّهَا النَّاسُ وَيَأْتِ بِآخَرِينَ وَ كَانَ اللَّهُ عَلَى ذَٰلِكَ قَدِيرًا» (سوره نساء، آیه ۱۳۳): به نقل تفسیر «المیزان» بیضوی در تفسیر خود آورده است که وقتی این آیه نازل شد پیغمبر دست به پشت سلمان گذاشت و گفت آن‌ها قوم این هستند.

«اگر خدا بخواهد شما را می‌برد و دیگران را به جای شما می‌آورد، خداوند بر هر چیزی تواناست.»

نیز در سوره محمد صلی‌الله علیه و آله و سلم می‌فرماید: «وَإِنْ تَوَلَّوْا يَسْتَبْدِلْ قَوْمًا غَيْرَكُمْ ثُمَّ لَا يَكُونُوا أَمْثَالَكُمْ» (سوره محمد (ص)، آیه ۳۸) «اگر شما به قرآن پشت کنید، گروهی دیگر جای شما را خواهند گرفت که مانند شما نباشند.»

در ذیل این آیه، حضرت امام باقر علیه‌السلام می‌فرماید: «منظور از قوم دیگر اموالی (ایرانیان) هستند.»

شکست ایرانیان از مسلمانان

مسئله برخورد مسلمانان با دولت ایران و سرانجام پیروزشدن آنان بر حکومت ساسانی یکی از مسائلی بود که عظمت و واقعیت اسلام را در نظر ایرانیان بهتر جلوه گر می‌ساخت. در روزگاری که مسلمانان با دولت ساسانی می‌جنگیدند کشور ایران با همه اغتشاشات و ازهم پاشیدگی‌هایی که داشت، از نظر نظامی بسیار نیرومند بود. ایران آن‌روز با مقایسه مسلمانان آن‌روز طرف نسبت نبود. در آن زمان دو قدرت درجه اول بر جهان حکومت می‌کرد: ایران و روم. سایر کشورها یا تحت‌الحمایه آن‌ها بودند یا باج‌گزار آن‌ها. ایرانیان آن‌روز چه از نظر سرباز و اسلحه و وسایل جنگی و چه از نظر کثرت جمعیت و چه از نظر آذوقه و تجهیزات و امکانات دیگر، برتری فوق‌العاده‌ای نسبت به مسلمانان داشتند. اعراب مسلمانان حتی با فتون جنگی آن‌روز در سطحی که ایرانیان و رومیان آشنا بودند، آشنا نبودند. اعراب فتون جنگی را به‌طور کامل نمی‌دانستند، لهذا احدی در آن زمان نمی‌توانست آن شکست عظیم ایران را به دست اعراب مسلمان پیش‌بینی کند. در اینجا ممکن است گفته شود که علت پیروزی مسلمانان شور ایمانی و هدف‌های روشن و ایمان و اعتقاد آن‌ها به رسالت تاریخی‌شان و اطمینان کامل به پیروزی و بالاخره ایمان و اعتقاد محکم آنان نسبت به خدا و روز جزا بود.

سخنانی که در مواقع مختلف در مقام تشریح هدف‌های خود گفته‌اند نشان می‌دهد که صدرصد آگاهانه گام برمی‌داشته‌اند و هدف مشخص و معینی داشته‌اند و واقعاً به تمام معنی نهضتی را رهبری می‌کرده‌اند، واقعاً آن‌چنان بوده‌اند که علی (ع) توصیف می‌کند: «وَحَمَلُوا بِصَافِرِهِمْ عَلٰی اَسْيَافِهِمْ»، همانا بینش‌های روشن خویش را بر دوش شمشیرهای خویش حمل می‌کردند. اما جیره‌خواران استعمار ناجوانمردانه نهضت اسلامی را در ردیف حمله اسکندر و مغول قرار می‌دهند.

ناراضی بودن مردم

حقیقت این است که مهم‌ترین عامل شکست حکومت ساسانی را باید ناراضی‌بودن ایرانیان از وضع دولت و آیین و رسوم اجحاف‌آمیز آن زمان دانست. معمولاً هجوم دشمن سبب اتحاد بیشتر و از میان رفتن اختلافات داخلی می‌شود، اما این به شرطی است که یک روح زنده در آن مملکت که از مذهب یا حکومت آنان سرچشمه بگیرد وجود داشته باشد. در عصر خودمان می‌بینیم که اعراب با آن‌همه اختلافات و تفرقه‌ها که در میان‌شان هست و استعمار هم آن را دامن می‌زند، وجود دشمن مشترک، یعنی اسرائیل، عامل وحدت آن‌ها شده است. قوای آنان را تدریجاً جمع‌وجور می‌کند، شعور آن‌ها را یکدست می‌کند، این خود دلیل است که یک روح زنده در آن ملت وجود دارد. اجتماع آن‌روز ایران یک اجتماع طبقاتی عجیبی بود با همه عوارض و آثاری که در این‌گونه اجتماعات هست، تا آنجا که حتی آتشکده‌های طبقات مختلف با هم فرق داشت. فرض کنید که میان ما مساجد اغنیا از مساجد فقرا جدا باشد، چه روحی در مردم بیدار می‌شود؟! طبقات بسته بود، هیچ‌کس حق نداشت از طبقه‌ای وارد طبقه دیگر بشود، کیش و قانون آن‌روز هرگز اجازه نمی‌داد که یک کفش دوز و یا کارگر بتواند با سواد بشود، تعلیم و تعلم تنها در انحصار اعیان‌زادگان و موبدزادگان بود. بی‌علاقگی مردم ایران نسبت به حکومت و دستگاه دینی و روحانیت‌شان، سبب می‌شد که سربازان آن‌ها در جنگ‌ها با میل و رغبت علیه مسلمانان نجنگند و حتی در بسیاری از موارد به آن‌ها کمک کنند.

نفوذ آرام و تدریجی

هرچه روزگار می‌گذشت بر علاقه و ارادت ایرانیان نسبت به اسلام و بر هجوم روزافزون آنان به اسلام و ترک کیش‌ها و آیین‌های قبلی و آداب و رسوم پیشین افزوده می‌شد. تاریخ نشان می‌دهد که هر چه استقلال سیاسی ایرانیان بیشتر شده، اقبال آن‌ها به معنویات و واقعیات اسلام فزونی یافته است. طاهریان و آل بویه و دیگران که نسبتاً استقلال سیاسی کاملی داشتند، هرگز به فکر این نیت‌اند که اوستا را دوباره زنده کنند و دستورات آن را سرمشق زندگی خود قرار دهند، بلکه برعکس، با تلاش‌های پیگیر برای نشر حقایق اسلامی کوشش می‌کردند.

ایرانیان پس از صد سال که از فتح ایران به‌دست مسلمانان گذشت، نیروی نظامی عظیمی به‌وجود آوردند. دستگاه خلافت اموی در اثر اجحافات و انحرافات از تعلیمات اسلامی مورد بی‌علاقگی عموم مسلمانان به‌جز اعرابی که روی تعصب عربی گام برمی‌داشتند واقع شد و ایرانیان با قدرت و نیروی خود توانستند خلافت را از خاندان اموی به خاندان عباسی منتقل کنند. قطعاً در آن زمان اگر می‌خواستند حکومت مستقل سیاسی تشکیل دهند و یا آیین کهن خویش‌شان را تجدید کنند، برای آنان کاملاً مقدور بود، ولی در آن وقت نه به فکر تأسیس حکومت مستقل در برابر دستگاه خلافت افتادند و نه به فکر تجدید آیین کهن و دور افکندن آیین جدید تا آن وقت تصور می‌کردند با تغییر خلافت از دودمانی به دودمان دیگر می‌توانند به آرزوی خود که زندگی در ظل یک حکومت دینی اسلامی در پرتو قرآن کریم بود نایل گردند. تا آن‌که دوره بنی‌العباس پیش آمد و از دودمان عباسی نیز ناراضی شدند در دوره بنی‌عباس جنگ میان طاهر بن‌الحسین و سپاه ایرانی به طرفداری از «مامون» از یک‌طرف، و علی بن عیسی و سپاهیان عرب به طرفداری «امین» از طرف دیگر واقع شد. غلبه طاهر بن‌الحسین بر سپاهیان طرفدار «امین» بار دیگر نشان داد که قدرت نظامی در اختیار ایرانیان است، در عین حال در این موقع نیز ایرانیان نه به فکر استقلال سیاسی افتادند و نه به فکر این که دین اسلام را کنار بگذارند. ایرانیان هنگامی به فکر استقلال سیاسی افتادند که از حکومت‌های عربی و این‌که آن‌ها یک حکومت واقعاً اسلامی باشند صدرصد مأیوس شدند. اما در عین حال تنها به استقلال سیاسی قناعت کردند و نسبت به آیین مقدس اسلام سخت وفادار ماندند.

اغلب ایرانیان در دوره استقلال سیاسی ایران مسلمان شده‌اند. استقلال سیاسی ایران از اوایل قرن سوم هجری شروع شد و تا آن وقت هنوز بسیاری از مردم ایران به کیش‌ها و آیین‌های قدیم از قبیل زرتشتی و مسیحی و صابی و حتی بودایی باقی بودند. سفرنامه‌هایی که در قرون سوم و چهارم نوشته شده حکایت می‌کند که تا آن زمان‌ها در ایران آتشکده‌ها و کلیساهای فراوان وجود داشته است، بعدها کم‌کم از عدد آن‌ها کاسته شده و جای آن‌ها را مساجد گرفته است. تاریخ‌نویسان اسلامی خاندان‌های چندی را از ایرانیان نام می‌برند که تا قرن‌های دوم و سوم، بلکه تا قرن چهارم هجری همچنان به دین زرتشت باقی بوده‌اند و در اجتماع مسلمانان محترم می‌زیسته‌اند و سپس آنان دین را ترک کرده‌اند. می‌گویند: سامان، جد اعلائی سامانیان که از احفاد سلاطین ساسانی است و خود از بزرگان بلخ بوده است در حدود قرن دوم، و جد اعلائی خاندان قابوس که آن‌ها نیز حکومت و فرمانروایی یافتند، در قرن سوم و مهیار دیلمی شاعر زبردست و معروف ایرانی در اواخر قرن چهارم هجری به دین اسلام گرویدند.

سؤالات توسعه و مبانی تمدن غرب

- ۱- در قرآن کریم در سوره بقره لفظ رشد معادل کدام کلمه قرار داده شده است؟
 (۱) غی (۲) ضر (۳) برکت (۴) هیچ کدام
- ۲- منتهای حرکت تکاملی انسان و جهان و تاریخ در قرآن چیست؟
 (۱) توحید (۲) معاد (۳) الله (۴) زهد و قناعت
- ۳- از نظر شهید آوینی چه عاملی موجب شد جهاد سازندگی طرح «محرم» را در مدت زمان کوتاه به پایان برساند؟
 (۱) آمیختگی کار و زندگی (۲) کار به مثابه عبادت (۳) برنامه ریزی دقیق (۴) به کارگیری متخصصان کارآموده
- ۴- از نگاه شهید آوینی در کتاب توسعه و مبانی تمدن غرب شاخص انسانیت چیست؟
 (۱) تکامل روحی (۲) اراده آزاد (۳) رشد معنویات (۴) گزینه های (۱) و (۲)
- ۵- به معنای سمت گیری کل نظامات اقتصادی و اجتماعی در جهت رشد اقتصادی است.
 (۱) توسعه (۲) پیشرفت (۳) تکامل (۴) سرمایه گذاری
- ۶- زمینه ای که می توان دیکتاتوری اقتصادی را به روشنی در آن پیدا کرد، مسئله است.
 (۱) توسعه (۲) تولید (۳) مصرف (۴) سرمایه گذاری
- ۷- از نگاه شهید آوینی غایت توسعه اقتصادی به شیوه غربی چیست؟
 (۱) تمتع هرچه بیشتر از لذایذ دنیوی (۲) بهره برداری از ابزار برای تولید بیشتر (۳) رفع محدودیت ها و پر کردن شکاف طبقاتی (۴) مصرف بیشتر برای تولید بیشتر
- ۸- براساس کتاب «توسعه و مبانی تمدن غرب» ضرورت حتمی اقتصاد امروز چیست؟
 (۱) مصرف بیشتر (۲) تولید بیشتر برای مصرف بیشتر (۳) مصرف بیشتر برای تولید بیشتر (۴) تولید بیشتر
- ۹- عبارت «اقتصاد آزاد به شیوه غربی برای رفع احتیاج بازار نیست، بلکه برای ایجاد بازار احتیاج است» مربوط به کیست؟
 (۱) روزه گارودی (۲) آلدوس هاکسلی (۳) ارنست ماندل (۴) شوماخر
- ۱۰- امروزه در زبان رایج سیاست، ملل جهان به چند دسته تقسیم می شوند؟
 (۱) استعمارزده و استعمارگر (۲) توسعه یافته و توسعه نیافته (۳) چپ و راست (۴) مستقل و غیرمستقل
- ۱۱- در کتاب «کوچک زیباست» با توجه به میزان مصرف کنونی منابع و افزایش پیش بینی نرخ های مصرفی در آینده اکثریت بزرگ منابع مهم و تجدیدناشدنی تا چند سال دوام خواهد داشت؟
 (۱) ۲۰۰ سال (۲) ۴۰۰ سال (۳) ۱۰۰ سال (۴) ۵۰ سال
- ۱۲- در تمدن غرب چه چیزی جانشین اخلاق شده است؟
 (۱) قراردادهای اجتماعی (۲) اصالت مادی (۳) آزادی (۴) عدالت اجتماعی
- ۱۳- نظام تغییر و تحولات در طبیعت به گونه ای است که به مثابه حلقه هایی کاملاً ضروری و ارزشمند چرخه های حافظ حیات در کره زمین را تکمیل و تقویت می کند.
 (۱) بازیافت (۲) کلاهک های برفی (۳) فصولات (۴) تغییر شرایط جوی
- ۱۴- امروزه کدام عامل در طبیعت روز به روز و لحظه به لحظه به میزان آلودگی آب ها می افزاید؟
 (۱) باکتری ها (۲) سوخت های فسیلی (۳) دی اکسید کربن (۴) نظام تولیدی صنایع مدرن
- ۱۵- در کتاب «توسعه و مبانی تمدن غرب» علت غایی حرکت های فردی و اجتماعی بشر چیست؟
 (۱) رشد (۲) توسعه یافتگی (۳) آرمان ها و ایده آل ها (۴) تکامل
- ۱۶- غایتی که همه صفات تکاملی انسان در وجود او تبلور یافته است کدام می باشد؟
 (۱) امام (۲) منجی (۳) قهرمان (۴) مدینه فاضله
- ۱۷- نظام اقتصاد جهانی سیستم واحدی است که حافظ منافع است.
 (۱) کشورهای صادرکننده (۲) غول های صنعتی (۳) کشورهای غربی (۴) سیاسی ابرقدرت ها

- ۳۵- امروزه کدام مورد با شتاب فراوان جهان را به سوی یک جنگ ناخواسته جهانی پیش می‌برد؟
 (۱) سلاح‌های اتمی
 (۲) قدرت‌خواهی کافران
 (۳) اصالت اقتصاد یا همان دیکتاتوری اقتصاد
 (۴) استکبار جهانی
- ۳۶- طبق حدیث امام صادق (ع)، خداوند در پیامبر چند روح نهاده است؟
 (۱) روح؛ روح‌القدس، روح شهوت و روح حیات
 (۲) روح؛ روح‌القدس، روح ایمان، روح شهوت و روح توانایی
 (۳) روح؛ روح‌القدس، روح ایمان، روح توانایی، روح شهوت، روح قوت
 (۴) روح؛ روح حیات و زندگی، روح توانایی، روح شهوت، روح ایمان و روح‌القدس
- ۳۷- در کتاب «بصائر الدرجات» کفار، فاقد کدام مرتبه از روح هستند؟
 (۱) روح شهوت
 (۲) روح قوت
 (۳) روح حیات
 (۴) روح ایمان
- ۳۸- طبق احادیث و روایات، انسان مادام که ایمان نیاورده در کدام مرتبه از روح توقف دارد و فضایل و اعمالش با این مقام مناسبت دارد؟
 (۱) روح شهوت
 (۲) روح ایمان
 (۳) روح قوت
 (۴) روح حیات
- ۳۹- کدام یک از موارد زیر از خصوصیات روح شهوت و مفتاح همه شرور است؟
 (۱) لذت‌طلبی
 (۲) تنبلی و تن‌آسایی
 (۳) ستیزه‌جویی
 (۴) تنوع‌طلبی و افراط
- ۴۰- نویسنده کتاب «کوچک زیباست» کیست؟
 (۱) پرژینسکی
 (۲) دزموند موریس
 (۳) شوماخر
 (۴) روزه گارودی
- ۴۱- انگیزه‌ای که به استعمار نو منتهی شده است، کدام گزینه می‌باشد؟
 (۱) توسعه بازار
 (۲) ایجاد گرایش‌های انحرافی
 (۳) جست‌وجوی بازارهای جدید
 (۴) همه گزینه‌ها
- ۴۲- از نگاه شهید آوینی نظام آموزشی کنونی در چه صورتی نظام تعلیم و تربیت مطلوب خواهد بود؟
 (۱) تحصیلات دانشگاهی - تکامل روحی و معنوی
 (۲) توسعه اقتصاد با روش‌های معمول - بهبود وضعیت معیشت و اقتصاد خانواده
 (۳) تحصیلات دانشگاهی - تولید علم و فناوری
 (۴) توسعه اقتصاد با روش‌های معمول - تکامل روحی و معنوی
- ۴۳- رواج بازرگانی دور که سیطره اقتصاد امپریالیسم را بر سراسر جهان کامل می‌کرد منجر به چه چیزی شد؟
 (۱) بازار جهانی
 (۲) نظام بانکداری جهانی
 (۳) سرمایه‌داری یا کاپیتالیسم
 (۴) تشکل بانک‌ها و بانکداری
- ۴۴- در نظام‌های اجتماعی امروزی که تحت سیطره دیکتاتوری اقتصاد شکل گرفته است، همواره طرف دوم معادله‌ای است که به همه چیز معنا و مفهوم و ارزش می‌بخشد.
 (۱) طلا
 (۲) پول
 (۳) نفت
 (۴) ارز
- ۴۵- کلمه بانک از لفظ ایتالیایی مشتق می‌گردد.
 (۱) تاپزیتس
 (۲) بانکو
 (۳) تاپزا
 (۴) بانگ
- ۴۶- مهمترین علت جهش صنعتی غرب و تمدن حاضر چیست؟
 (۱) تجارت آزاد
 (۲) تجارت تحت نظارت مستقیم دولت
 (۳) ثروت ملل
 (۴) اقتصاد سرمایه‌داری
- ۴۷- ایوان ایلچ چه چیزی را مذهب جدید می‌نامد؟
 (۱) تعالی نظام آموزش
 (۲) آرمان رشد و توسعه اقتصادی
 (۳) تعلیم و تربیت اخلاق
 (۴) آرمان رشد و توسعه فرهنگی
- ۴۸- آموزش در جهان امروز دقیقاً به چه معناست؟
 (۱) به‌کارگیری نیروی متخصص ارزان
 (۲) آموزش نیروی کارآفرین و خلاق
 (۳) آموزش کادرهای تخصصی مورد نیاز برای توسعه اقتصادی
 (۴) آموزش کادرهای تخصصی جهت توسعه فرهنگی - اجتماعی
- ۴۹- امام خمینی (ره) با طرح کدام مسئله خط‌مشی آینده نهضت اسلامی را ترسیم نمودند؟
 (۱) طرح مسئله بسیج
 (۲) طرح مسئله عدالت اجتماعی
 (۳) وحدت در تمام حوزه‌های آموزشی
 (۴) طرح مسئله وحدت حوزه و دانشگاه